

Píše Václav Petrbok

(E*forum, 10. 04. 2024)

Padesátá léta 19. století bývají zpravidla v dějinách české literatury považována za dobu „zaživa pohřbených“. Tento bonmot, vytržený ostatně z kontextu, pochází od jednoho z aktérů této stále nedostatečně prozkoumané etapy a stal se jakýmsi pohodlným zaklínadlem, které jakoby i nadále odrazovalo od jejího méně zaujatého studia. Postrádáme výzkum, který by mj. akceptoval tehdy stále ještě obvyklou vícejazyčnou praxi pozdějších česky píšících autorek a autorů par excellence, a s tím i existenci souvisejících publikačních orgánů – novin, časopisů, nakladatelství, vyskytujících se také mimo prostředí. Některá kanonická díla česky psané literatury publikovaná v této době (Erbenova *Kytice*, *Babička* Němcové) stejně jako tvůrčí výkony tehdejších debutantek (S. Podlipská, K. Světlá) a debutantů (V. Hálek, J. Neruda) jsou nazírána z perspektivy jejich pozdější tvorby bez přihlížení k dobovému literárnímu kontextu, zahrnujícímu i decentralizovanou literaturu psanou německy (tuzemskou, rakouské provenience i německou v širším smyslu slova), nejednou ovšem s oporou ve výrociích samotných zmíněných autorek a autorů, popírajících své inspirační zdroje, už v rámci nabytého nacionálně zaměřeného přesvědčení nebo z přirozené literární emancipační potřeby.

Zuzana Urválková, která se dlouhodobě a fundovaně věnuje problematice česko-německých literárních vztahů zejména prvních dvou třetin 19. století, dokazuje v publikaci ***Tajemství úspěchu. Německojazyčná knižnice Album nakladatele Ignáce Leopolda Kobra v širších literárních souvislostech***, jak jsou tyto izolacionistické představy o jakési „uzavřenosti“ česky psané literatury v době „Bachova absolutismu“ neudržitelné. Není ovšem třeba tvrdit hned opak – a jistě by to také nebylo hodnověrné: literatura stejně jako celý veřejný prostor byla v této době, byť s nestejnou časovou intenzitou, pod bedlivým dohledem státních orgánů, jež se nezdráhaly leckdy i preventivně přistoupit k drastickým zásahům pro zajištění „klidu a pořádku“. Tím spíše je pozoruhodné, jak se právě Kober, kterého si leckdo vybaví nanejvýše jako nakladatele, aktivním způsobem pokoušel prospívat literaturám obou jazyků. Nelze tu než ocenit jeho organizační schopnosti, podpořené i neběžnou znalostí literatury a publicistiky, ekonomickou prozíravost a ochotu prospívat i sociálně a umělecky stále nepřiliš prestižní česky psané literatuře, jejím autorům i čtenářům. S takřka archeologickým zaujetím a interpretačním důmyslem podává autorka nejprve důkladnou Kobrovu biografii (včetně dosud málokdy zmiňovaného angažmá pro produkci německy psanou), poté zacíleněji sleduje osudy „vlajkové lodi“ jeho nakladatelství – zmiňovaného *Albumu* s řadou paralelních edičních řad, koriguje nepřesná tvrzení týkající se mj. údajných patisků či převážného zastoupení tzv. triviální tvorby v jeho publikačním „portfoliu“. Zcela nová jsou zjištění o „vnějších

faktorech jeho (totiž *Alba*, pozn. VP) komerčního úspěchu“ včetně dobové reflexe či výše honoráře. Kapitolou o nakladatelce Kateřině Jeřábkové a její českojazyčné románové edici si Urválková připravuje terén pro další výzkum, v titulu takřka cudně zmíněný jako „širší literární souvislosti“, a předkládá důvěryhodné analýzy jak genologického, tak translatického charakteru o textech česky i německy (např. K. Gutzkow) psaných, které oboustranně inspirované a inspirující cirkulovaly v literárním poli vytvářeném oběma nakladatelstvími. Zejména tehdy literárně progresivní „žánrový obrázek ze života“ zaznamenal už od čtyřicátých let i tržní úspěch, a to jak v německojazyčném, tak i českém prostředí. To bylo způsobeno ovšem i četnými překlady z francouzštiny do němčiny, a na druhou stranu zájem o tento žánr stimuloval i první překlady literatury tohoto typu z angličtiny do češtiny. Autorka však nenechá čtenářku a čtenáře své knihy vydechnout a v šesté kapitole obšírně analyzuje složité vztahy mezi texty Paula de Musseta, Karla Gutzkova a Boženy Němcové, ukazuje styčné body v oblasti naratologické, tematické i poetologické, které vedou i k transformaci výchozí žánrové pozice. Názorněji, než jak předvedla autorka, by bylo sotva možno popsat tehdy obvyklé tvůrčí adaptační postupy, které – jak jsem obecněji naznačil výše – povážlivě rozkolísávají úvahy o izolovaném vývoji jedné literatury (ať česky či německy psané). V poslední kapitole recenzované publikace je navíc úsilí o „realistickou“ literaturu, odlišující se od dosavadního pozdně romantického psaní, stvrzeno i programovými studiemi publikovanými v (Koberově) uměno- a literárněkritickém orgánu *Kritische Blätter für Literatur und Kunst*. Zvolený rozsah knihy již Z. Urválkové neumožnil sledovat další naznačené paralely např. mezi úvahami Sabiny či Nerudy a redaktorů *Kritische Blätter* Schmidt Weisenfelse nebo I. J. Hanuše.

Summasummarum: Zuzaně Urválkové se podařilo napsat strhující publikaci nejen o nakladateli Kobrovi a jeho záslužné beletristické edici, ale přesvědčivě představit i stále spíše jen tušené kontury literární krajiny českých zemí padesátých let 19. století, která společně oběma zemskými jazyky navzdory politicky represivnímu režimu účinně spolupracovala ku prospěchu kultury společné země.

Zuzana Urválková: *Tajemství úspěchu. Německojazyčná knižnice Album nakladatele Ignáce Leopolda Kobra v širších literárních souvislostech*. Brno: Host, 2022, 444 s.

www.ipsl.cz